

Recenzja

R. GROLLE, K. MEISTER. 2004. **The liverworts in Baltic and Bitterfeld amber.** 91 str., 23 tablice. Miękka opr., format 17,0 × 24,1 cm. Weissdorn-Verlag, Jena. Cena: nie podano. ISBN 3-936055-04-1.

Kopalne żywice trzeciorzędowych drzew iglastych zwane bursztynem znane są przyrodnikom m.in. z tego, że często zawierają zatopione owady i inne małe zwierzęta oraz fragmenty roślin, w tym także mszaków. Obok bursztynów dominikańskich i meksykańskich, szczególnie bogate w mszaki są eoceńskie bursztyny bałtyckie i późnooligocenyjskie bursztyny z Bitterfeld w środkowych Niemczech. Począwszy od 1845 r., kiedy zostały opisane przez G. C. Berendta trzy gatunki z rodzaju *Jungermannites*, w bursztynach bałtyckich znaleziono kilkanaście dalszych gatunków kopalnych wątrobowców. Liczba ta wybitnie się zwiększała począwszy od 1980 r. gdy ich badaniem zajął się Riclef Grolle, zmarły niedawno jeden z najwybitniejszych znawców tych roślin. Przebadał on bogate kolekcje bursztynów z pięciu niemieckich muzeów w Berlinie, Halle, Hamburgu, Monachium i Stuttgarcie oraz z naszego Muzeum Ziemi w Warszawie, a także 10 prywatnych kolekcji. Wyniki wieloletnich badań nad kopalnymi wątrobowcami znalezionymi w bursztynach bałtyckim i z Bitterfeld zostały podsumowane w omawianej monografii.

Ogółem w obu typach bursztynów odkryto 26 gatunków wątrobowców. Należą one do 17 rodzajów, spośród których 6 jest obecnie wymarłych w Europie (*Cylindrocolea*, *Mastigolejeunea*, *Metacalypogeia*, *Nipponolejeunea*, *Notoscyphus*, *Spruceanthus*), a jeden (*Cheilolejeunea*) rośnie obecnie tylko na Azorach. Niektóre gatunki, np. *Bazzania polyodus*, *Frullania hamatosetacea* i *Mastigolejeunea contorta* nie są bliżej spokrewnione z żadnymi współczesnymi gatunkami, zaś *Nipponolejeunea europaea* okazała się tożsama z *N. subalpina*, gatunkiem rosnącym współcześnie w piętrze subalpejskim i alpejskim w Japonii i na Kuryłach.

Wszystkie gatunki są szczegółowo opisane i zilustrowane, ich nazwy opatrzone pełnymi wykazami synonimów, a dla każdego gatunku podane są wykazy badanych okazów. *Frullania pycnoclada* i *F. hamatosetacea* są opisane jako gatunki nowe dla nauki, a *Jungermannia dimorpha* została przeniesiona do rodzaju *Cylindrocolea*. Autorzy zestawili klucz do oznaczania rodzajów wątrobowców stwierdzonych w badanych bursztynach oraz osobny klucz do gatunków z rodzaju *Frullania*, który w odróżnieniu od pozostałych monotypowych rodzajów jest najbogatszy w gatunki kopalne.

Monografia Grollego i Meistersa jest wręcz modelowym opracowaniem bardzo trudnej grupy roślin jakimi są wątrobowce i stanowi cenny wkład w poznanie historii trzeciorzędowej flory Europy. – RYSZARD OCHYRA, ul. Gotańska 15/25, 30-619 Kraków, Polska.